

Foreløbig erklaring

112267

Vedrørende 7. april.

Den 7. april 1940 deltok jeg for første gang i et såkaldt råds møte i H. S. Opland fylke, hvor jeg hører hjemme, var dengang uten fylkesfører og partiarbeidet i fylket ble ledet av et såkaldt arbeidsutvalg hvor jeg var medlem. Det var i denne egenskap jeg sammen med Einar Syvertsen, også fra Gjøvik, var innkaldt til møtet.

Møtet var et ordinært råds møte som var innkaldt, jeg tror med en ukes varsel. Slike råds møter ble holdt visstnok med kvartals mellomrumm. På møtet ble som vanlig først avgitt rapporter fra de forskjellige fylkesområder. Quisling redgjorde for den etter hans mening kritiske situasjon. Innholdet av hans redgjørelse var oss i det vesentlige kjendt fra hans siste artikler i Fritt Folk. Den gikk ut på å framstille den alvorlige situasjon vårt land var i og at vi, som han skrev 30 april (?) "nårsomhelst kunne vente inngrep (fra vestmaktene) i våre territorialfarvann. Han mente det norske folk som følge herav kunne bli stillet på en alvorlig prøve og påpekte i denne forbindelse at tiden framover kanskje ville stille særlig sterke krav til NS som bærer av en nasjonal og bevisst nøytralitetspolitikk. Det har vært hevdet at Q. måtte være underrettet om tyskernes forestående aksjon. Det framkom imidlertid på råds møtet intet som tydet på dette. Tvertimot. Av rent ytre ting som tale imot dette var f. eks. at professor Skancke, som den 9. april ble oppstillet på Q.s regjeringsliste var tilstede på møtet men umiddelbart etter returnerte til Trondheim og dermed var utenfor rekkevidde da Q. hadde bruk for ham. Likeledes var Gulbrand Lunde i Oslo 7. april, det gjaldt visstnok et foredrag av faglig art, og returnerte også tilbake til Stavanger slik at heller ikke han rakk fram til Oslo etter sin oppnevneelse. Jonas Lie befandt seg i Nord-Norge og major Hvoslef i Finland, begge således langt utenfor rekkevidde og Q.s regjeringsdannelse virket i alt helt uforberedt, hva også det funne manuskript til hans radiotale den 9. med all ønskelig tydelighet viser.

Jeg returnerte til Gjøvik den 7. om aftenen.

Vedrørende 9. april.

Tidlig om morgenen, umiddelbart etter at kringkastingen hadde bragt meldingen om at tyske krigsskip var under innseiling i Oslofjorden, gjorde jeg bilen min klar så fort som mulig og reiste alene inn til Oslo for å "evakuere" min bestefar som bodde der (Cort Adelers gate 20.) Jeg hjalp ham å pakke det nødvendige og var overhodet ikke i forbindelse med andre de ca 1½ timene før vi ved 12.30 tiden reiste ut av byen igjen. Vi kom til Gjøvik antagelig ved 16-tiden. Den rapport som foreligger fra en av luftvernsentralens mannskaper på Gjøvik hvorav framgår at jeg skulde ha vært der om formiddagen den 9. er således helt ukorrekt.

Om ettermiddagen gikk diskusjonen livlig på vår stamkafe. Krig eller ikke? Jeg mente at det vel var utenkelig med noen mobilisering her slikt vårt forvar var stelt og etter at tyskerne var i besiddelse av de viktigste strategiske posisjoner i landet. Særlig drøftet jeg saken med min beste venn (Eistein Berg Hansen) og tilslutt ble vi enige om at han skulde gå opp på politikasseret å undersøke om det var kommet noen mob. ordre. Jeg antar klokken da var ca. 18.- Han kom tilbake og kunne fortelle at noen ordre ikke var kommet. Like etter ble det kunngjort i radio at major Quisling vilde tale om en stund. Det gikk da som en løpeild over hele byen: Hør på radio kl. 18.30 (?). Etter at Q. hadde talt hadde jeg inntrykk av at noen var beroliget og andre i villrede. Regjeringen lot til å være en samlingsregjering. Den hadde gode navn og også navn utenfor NS og det forekom meg helt usannsynlig at den videre utvikling ikke skulde kunne foregå i ro.

Litt før kl. 19.30 fikk jeg på cafeen ordre om å melde meg "stats-ii" Oslo og gikk ned på mitt kontor for å ringe. Det var Fuglesang som ringte fra Continental og ba meg ta med et par mann og komme inn til byen samme kveld. Jeg var da sammen med Per Hasselknippe og han ble min ene ledsager mens Karsten Lorange som jeg traff utenfor like etter, ble den annen. Jeg dro straks hjem for å ta med det nødvendige nattøy og toalettsaker og ga meg ikke engang tid til å se oppom min forlovede før jeg reiste. Jeg antok da at det høyden droiet seg

om et fravar på et par dager for å bli satt inn i situasjonen og motta instruksjoner for partiarbeidet under de nye forhold. Dette ga jeg også uttrykk for overfor Finn Thrana som jeg traff i farten. Da vi kom inn på om det kunne tenkes noen uroligheter i forbindelse med detvsnom var hendt var vi enige om at det vel neppe kunne bli, og at politiet, eventuelt ved hjelp av skytterlagets medlemmer vel måtte klare å opprettholde ro og orden i byen.

Jeg er blitt foreholdt at jeg skulde ha gitt en anmodning eller sogar en ordre til den stedlige luftvernentral. Jeg har tidligere forklart at dette er helt utenfor min erindring, og at den eneste jeg kjendte der var Erland Rygh og at det eneste som kunne tenkes var at jeg hadde vekslet noen ord med ham på vei ut av byen. Senere er jeg blitt forelagt vitneforklaringer idenne sak som er i den grad misvisende at de krever en nærmere redegjørelse.

Det er nevnt i noen av disse forklaringer at NS hadde kontor i den samme bygning som luftvernentralen. Dette er helt uriktig. NS hadde ikke noe kontor på Gjøvik dengang. Det som det antagelig siktes til er Sverre Tiedemanns Ruuds forretning. Ruud var dengang ikke medlem av NS men Bjørn Østring var ansatt på hans kontor. Bjørn Østring var imidlertid i k k e på Gjøvik på den tid man var innkaldt til nøytralitetsvakt og jeg tror han befandt seg på Trandum. Når det derfor i en av forklaringene nevnes at Ø. skulde ha fulgt meg til en angivelig samtale med Rygh er dette helt uriktig og viser bare hvor lite vekt en kan legge på disse forklaringer (jfr. den tidligere nevnte forklaring som tidfester min angivelige samtale med Rygh til om formiddagen da jeg bevislig befandt meg i Oslo.)

Om jeg har snakket med Rygh før Ø. s tale og bedt ham lytte på Oslo er dette forøvrigt ikke underlig, all den stund talen ble annonsert i radio flere ganger før den ble holdt. At jeg i den angivelige samtale med Rygh skal ha brukt et truende sprog er meg som tidligere nevnt helt ukjent, som selve samtalen er det, men også uforståelig og usannsynlig. Rygh og jeg var kjendte, selv om vi ikke hadde daglig omgang, men vi var kontornaboer og det hersket det beste forhold mellom oss så noe truende sprog fra min side overfor ham vilde ha vært helt utenkelig.

Av forklaringene framgår også at man fryktet at "nazistene" var bevæpnet. Vi få som det her kunne være tale om, som virkelig var aktive NS medlemmer, høyden 7-8-stykker, var u t e n våpen. Jeg hadde således heller ingen slik bakgrunn for å benytte "truende sprog". Rygh selv kan da heller ikke huske at jeg har framkommet med trusler men at min opptreden skulde ha vært brysk og i seg selv truende. At Rygh da, umiddelbart etter sin angivelige samtale med meg, skulde ha fortalt på luftvernentralen at jeg hadde truet, sogar med skarpt, som det framgår av enkelte av de nevnte vitneforklaringer må da stå for hans egen regning men forekommer meg, med mitt kjennskap til Rygh, helt usannsynlig. Jeg har ingen annen forklaring på det hele enn at en fjær her er blitt til mange høns som følge av den nervøse og overopphetede stemning som hersket i de dagene og særlig i disse hektiske timene.

Jeg tror forøvrigt det vil kunne føres vitner på at min opptreden og mitt veseb nettopp i k k e er b r y s k.

Tjenesteforhold.

På generalsekretær Fuglesangs anmodning begyndte jeg å arbeide i partiets propagandasjefavdeling sommeren 1940 med alminnelig forefallende propagandasjefarbeid. En av de siste dagene før 25. september 1940 ble jeg av Fuglesang og Gulbrand Lunde bedt om å frstå den kontormessige ledelse av avdelingen med Lunde som sjef. Lunde hadde da overtatt sin tidligere stilling som partiets propagandasjef (Rikspropagandasjef). Benevnelsen for den stilling jeg fikk var avdelingsleder, men jeg ble ikke utnevnt som sådan før i 1943-44. I denne stilling fungerte jeg til 15 april 1945. 4. november 1941 ble jeg konstituert som byråsjef i Kulturdepartementets propagandasjefavdeling og hadde fra det tidspunkt av og til min fratreden lønn som statstjenestemann. Noen bestemt lønn hadde jeg inntil da ikke hatt av partiet men mitt arbeide hadde så langt fra å innbringe meg noen fortjeneste bare betydd personlige utlegg. 1. juli 1942 ble jeg konstituert ekspedisjonssjef i den ovennevnte avdeling. Mitt tjenesteforhold var da at jeg hadde den kontormessige ledelse av både statens og partiets propagandasjefavdelinger med Lunde, i egenskap av minister og

*sløyen
til rett*

Rikspropagandasjef, som overordnet. Det samme tjenesteforhold ble opprettholdt også etter Lundes død. Fuglesang overtok da som kjent departementet og for å beholde personalunionen i den øverste propagandaledelse ble partiets propagandaavdeling lagt under generalsekretariatet, som Fuglesang framdeles ledet. Fuglesang etterfulgte således faktisk Lunde også som Rikspropagandasjef selv om han ikke fikk denne benevnelse all den stund partiets propagandaavdeling ved den nevnte ordning var opphørt som selvstendig hovedavdeling i partiet. Jeg fikk etterhånden faktisk nok et overordnet ledd såvel i partiet som statens sektor, idet generalsekretariatets stasleder organisasjonsmessig også var min overordnede likesom ekspedisjonssjef Viig i Kulturdepartementet ble oppnevnt som ministerens daglige stedfortreder der. Viig ble forøvrig som følge av dette beordret til midlertidig å bestyre propagandaavdelingene etter min fratreden 15. april 1945.

Benevnelsen "Rikspropagandaleder" som enkelte aviser av og til benyttet om meg er som det vil framgå av ovenstående, derfor noe misvisende og ikke å forveksle med "Rikspropagandasjef" som var Lundes benevnelse og kjennetegnet en suveren stilling innen propagandaorganisasjonen. Benevnelsen Rikspropagandaleder var da heller ingen godkjent benevnelse innen partiet men en tittel som opprinnelig må stå for avisenes egen regning. *Minne! Richard*

Artikler og foredrag.

I embeds medfør har jeg selvsagt i årenes løp skrevet en rekke artikler og foredrag. Nøyaktig å si hvor mange er meg helt umulig. E g e n h e n d i skrevne artikler er neppe så mange, jeg antar 20-30. Hva foredrag angår må en skjelve mellom taler på offentlige møter (politiske), taler av mer festpreget art (som talen for Trygve Gran i 1944), taler på lagmøter i NS og taler av instruktiv art for lukkede NS-forsamlinger (tillitsmenn). Det som vel her er av hovedinteresse er de offentlige foredrag. Jeg skulde anta antallet av dem ligge noe høyere enn artiklene, antagelig 25-30. Jeg vil her tilføye at jeg som alle partiets talere i mine politiske taler var innholdsmessig bunnset av de retningslinjer for talervirksoahet (talerinstruks) som med jevne mellomrom utgikk fra den øverste propagandaledelse. *Konsept ang. til for meg: tank skrevet av meg*

Verving.

Verveartikler eller -foredrag for fronttjeneste kan jeg ikke erindre at jeg har skrevet eller holdt. Verving av frivillige til fronttjeneste lå utenfor propagandaavdelingens område og foretokes vesentlig fra angjeldende tyske tjenestekontor. Vervingen av medlemmer var i henhold til instruks underlagt partiets organisasjonsavdeling.

Bidrag til NS institusjoner.

Av egne penger kan jeg ikke erindre å ha gitt noe bidrag til Frontkjemperkontoret. I begynnelsen av 1945 mottok jeg fra M.O. Blomstrud, Romås en sjekk på kr. 750.- som erkjennelse for en tjeneste jeg hadde forsøkt å gjøre ham, med beskjed om at jeg kunne bruke pengene som jeg vilde. Jeg oversendte hele sjekken til Frontkjemperkontoret og forklarte Norger sammenhengen telefonisk. Bidrag til andre NS institusjoner har ikke vært aktuelt.

Rapporter.

Propagandaavdelingen mottok stadig rapporter fra sine for kjellige propagandatillitsmenn landet rundt. Fra tid til annen fandtes ting i disse rapportene som ikke direkte angikk propagandaavdelingen og som jeg automatisk oversendte de parti- eller statskontorer der de rettelig hørte hjemme. Utenom disse rapporter hadde også alle partiets talere i henhold til gitt instruks å avgi rapport fra de steder de besøkte med opplysninger om stemningen i og utenfor partiet, spesielle vansker på angjeldende sted o.s.v. I begge ovennevnte tilfeller er det derfor sannsynlig at jeg har ekspedert videre og også selv avgitt rapporter.

Hirdforhold.

I 1938 ble jeg av Quisling og Orrvar Sæter beordret til midlertidig å fungere som sveitfører i Vest-opland. Det var på den tid ingen hirdorganisasjoner, og særlig fart i hirdarbeidet ble det heller aldri da det utover bygdene ikke viste seg å være behov for noe ordensvern til bl.a. partiets møter i samme forstand som dette var nødvendig i de større byer og sentra.

Fra 1941 var jeg tilsluttet den såkalte Riksledelsens Hirdsveit (RHS) og uten at jeg da hadde noen kommando ble min sveitførergrad bekreftet ved utnevnelse samme år. RHS ble ledet av Fuglesang og i ca. 1 år fungerte jeg som dens daglige leder under hans kommando. RHS var en hirdsveit utenom de vanlige. Den var ikke tilsluttet hirdstaben eller noe hirdregiment men sto gjennom Fuglesang direkte under Quisling. Den var ingen vepnet avdeling og hadde intet med AF eller HBV å gjøre.

Sveiten kan betegnes som en kontorsveit. Den rekrutterte sine medlemmer fra funksjonærer i Riksledelsen og partiledelser i Oslo og dens oppgaver var uløselig knyttet til Riksledelsen. Dens tjeneste var vakthold i forbindelse med partiets hovedkontorer i Rådhusgaten 17 og ble i okkupasjonsårene utført som nattvakt. Sveiten var som nevnt ubevæpnet. I vaktrummet i Rat, 17 sto to alm. karabiner. I 2nen etg. i samme gård hadde den såkalte "Einsatzstab" kontorer og tyskerne holdt her selv vepnet vakt. Bevæpnet patruljetjeneste på gaten utenfor bygningen ble utført av politiet.

Sveiten deltok ikke i aksjoner av noen art hverken alene eller sammen med andre hirdavdelinger og heller ikke i noe våpenkurs. Sveitens medlemmer bar, i motsetning til de såkalte vepnete avdelinger, hele tiden den vanlige blå hirduniform i tjeneste.

Tre ukers funksjonstid som Fylkesfører.

Den 15. april 1945 ble jeg permittert fra min stilling i propagandaledelsen og av Quisling ~~skiftet~~ beordret til midlertidig å fungere som fylkesfører i Vestfold.

Det var o.s. ønske at den nye fylkesorganisasjon skulde ha sete på Falkensten ved Horten. Godset Falkensten var i 1942 overtatt av Reichskommissariat "på vegne av den tyske stat" og eieren, Lunde Smith, arrestert visstnok for ulovlig radiolytting og våpen. Tyskerne hadde ikke fart pent frem med det gamle godset som vel også forøvrig var noe vanskjøttet. Tyskerne brukte det til forskjellige av sine formål og hadde forskjellige kontorer der. I begynnelsen av 1945 hadde RK overdratt eiendommen til den norske stat og o. ønsket i forbindelse med opprettelsen av den nye partifylkesorganisasjon, at partiet skulde overta godset, sette det ~~o~~ forsvarlig stand og søke å drive opp til hva det engang var.

De korte tre ukene jeg var der gikk med til å installere fylkesorganisasjonen på det nye sted og underkaste hovedbygningen på Falkensten et grundig oppusnings- og reparasjonsarbeid. Samtlige parkettgulver ble slipt og nye tapeter satt opp i de rom som trengte det. Hele det elektriske ledningsnett ble omlagt da det gamle var under all kritikk og i strid med gjeldende bestemmelser. Børleggere og taktekkere ble satt i sving. De værste av tyskernes herjinger ble søkt reparert, bl.a. ble en prektig, gammel kleberstensovn hentet fram fra knottfabrikken hvor tyskerne hadde slengt den hen og satt opp igjen på sin plass i storstuen etter å være reparert o.s.v. Jeg tror Lunde Smith kunne rykke inn i hovedbygningen igjen i en langt bedre stand enn den befandt seg da han ble fjernet fra den.

Alt jeg rakk av partiarbeid var et foredrag på et medlemsmøte i Høtterøy og Tjøme lag. Dessuten ble jeg forelagt en sak som Horten i lengere tid hadde ventet på løsningen av, den såkalte "Barnehjemssak". Jeg bragte denne et skritt nærmere sin løsning ved, i henhold til en forordning Quisling hadde gitt om fylkesfyrernes myndighetsområde, midlertidig å fjerne den person, en advokat, som ifølge sorenskriver Gårders og andres opplysninger sto iveien for dens løsning. Om ønskes kan denne spesielle sak gis en spesifisert forklaring separat.

Vedrørende utstillinger

Under arbeidet med utstillingen Norges Nyreisning hadde det vært nødvendig å søke opplysninger i samtlige departementer og hos en rekke private og halvoffentlige institusjoner og uten hensyn til om de folk vi konfererte med var NS eller ikke så fikk vi villig alle de opplysninger og den hjelp vi bad om. Det kan nevnes navn på en rekke gode nordmenn som var med å muliggjøre utstillingen og som syntes det var utmerket at vi fikk den. Forholdet er nemlig at et av utstillingens hovedformål var å vise våre tyske venner at Norge slett ikke var noe tilbakeliggende husmannsland som de behøvet å spille lærermestre for. Jeg minner om visse tyske uttalelser, visstnok i Deutsche Zeitung, om hva Norge hadde forsømt å bygge ut av fossekraft. Utstillingen viste på en instruktiv måte hvor absolutt ledende Norge var på dette område, tross vårt lille folketall og vår mangel på kapital. Og slik på en rekke felter. Utstillingen søkte å hevde Norges ære overfor tysk Besserwissen og skolemesteri, og det har jeg et levende inntrykk av at de forskjellige bransjers menn syntes var utmerket.

Med hensyn til Norge på Havet så var den i enda sterkere grad myntet på tyskerne. Senator Ottos artikkel vakte jo forferdelse i norske kretser, sikkert ikke mindst blandt skipsfartens folk, og utstillingen kom som en direkte svar på artikkelen. Den vist blandt annet hvordan hver nordmann disponerer noe slikt som 1.6 brutto register-tonn, langt mer enn noen stormakt, i absolutte tall langt forut for f.eks. Tyskland. Heller ikke på dette felt var det nødvendig for en liten senator fra Hamburg og spille den overlegne som skulde henvise Norge til en smule Østersjøfart. Utstillingen viste med all tydelighet at den norske sjemann hadde erobret verdenshavet og at det hverken vilde være klokt eller overhodet mulig å stenge ham inne i Østersjøen brakkvann.

Ved begge disse utstillinger trengtes det hjelp fra mange flere krefter enn NS kunne disponere over, og de hjalp oss villig. Byens største reklamebyråer var med å bygge utstillingene, mange andre lånte oss gjenstander og materielle, ga oss opplysninger o.s.v. Alt uten tvang, - de gjorde det fordi de mente det var riktig. Og det tror jeg også fremdeles at det var slik som situasjonen dengang var.

Med hensyn til Frontkjemperutstillingen var den av mindre format og enklere i sin oppbygging så der greide Herolden byggearbeider og dekorasjon ved egne krefter. Ved de to første hadde vi samarbeidet med f.eks. Dek-Rek, Ma-Rek-Fa, Dagfinn Tollefsen og en hel del andre reklame og dekorasjonsfirmaer. Overfor meg har de aldri med en mine antydnet at de hadde noe imot arbeidet - eller de ganske mange penger som det kastet av seg.